

ISSN2464-0344

Res novae

Revija za celovito znanost
Journal for Integrated Science

Matej Gnidovec

ČLOVEK – BOŽJA PODOBA, KI HREPENI PO RESNICI

Tomaž Ivešič

JUGOSLOVANSKO NACIONALNO VPRAŠANJE
IN EKONOMSKE REFORME V DRUGI POLOVICI ŠESTDESETIH:
NERAZVITOST, INTEGRACIJA IN DELITEV PRESEŽKA DELA

Simon Malmenvall

POJEM ZGODOVINE ODREŠENJA: POMEN IN IDEJNI RAZVOJ

Petja Mihelič

SVOBODA IZRAŽANJA KRŠČANSKEGA NAUKA V JAVNOSTI

Mitja Steinbacher

DAVKI, DRŽAVNA POTROŠNJA IN GOSPODARSKI RAZVOJ

Fakulteta za poslovne vede, Katoliški inštitut
Faculty of Business Studies, Catholic Institute

LETNIK 3 • 2018 • ŠTEVILKA 2

Res novae

Res novae: revija za celovito znanost

Izdajatelj in založnik:

Fakulteta za poslovne vede, Katoliški inštitut

Naslov uredništva:

Res novae, Krekov trg 1, 1000 Ljubljana

Odgovorni urednik:

Andrej Naglič

Glavni urednik:

Simon Malmenvall

Spletni naslov:

<http://www.katoliski-institut.si/sl/raziskovanje/res-novae>

E-pošta:

res.novae@kat-inst.si

Uredniški odbor:

Philip Booth (Velika Britanija), Andrej Fink (Argentina),
Aniko Noemi Turi (Madžarska), Mitja Steinbacher (Slovenija),
Anton Stres (Slovenija), Zoran Vaupot (Slovenija)

Leto izida: 2018

Tisk:

Primitus d. o. o., Ljubljana

Oblikovanje in prelom:

Breda Sturm

Naklada:

200 izvodov

Letna naročnina:

28€ (Slovenija), 40€ (Evropa), 57\$ (ostalo navadno),
66\$ (ostalo prednostno)

ISSN (tiskana verzija): 2464-0344

ISSN (elektronska verzija): 2464-0352

Res novae

*Revija za celovito znanost
Journal for Integrated Science*

SPIRITUS
AUTEM
VIVIFICAT

LETNIK 3 • 2018 • ŠTEVILKA 2

Vsebina

Matej Gnidovec

Človek – božja podoba, ki hrepeni po resnici

7

Tomaž Ivešič

Jugoslovansko nacionalno vprašanje
in ekonomske reforme v drugi polovici šestdesetih:
nerazvitost, integracija in delitev presežka dela

19

Simon Malmenvall

Pojem zgodovine odrešenja: pomen in idejni razvoj

39

Petja Mihelič

Svoboda izražanja krščanskega nauka v javnosti

59

Mitja Steinbacher

Davki, državna potrošnja in gospodarski razvoj

81

UDK: 342.727+27
1.02 pregledni znanstveni članek

Petja Mihelič

docent za ustavno in mednarodno pravo (Fakulteta za
poslovne vede pri Katoliškem inštitutu)

Svoboda izražanja krščanskega nauka v javnosti

Izvleček: Delujoča demokracija predpostavlja ljudstvo, ki je visoko нравno vzgojeno, za kar potrebuje religijo, ki podaja absolutne нравne zakone, neodvisne od kraja, časa ali kakršnekoli druge okoliščine. Demokracija brez нравno vzgojenih ljudi vodi v tiranijo množic, ko ljudje glasujejo za usmritev Sokrata, za žrtvovanje Ifigenije, za križanje Jezusa. V javnem prostoru opažamo krepitev ideologije izključujočega sekularizma, katerega cilj ni zgolj legitimna udeležba v dialogu, ampak izključitev vseh drugih. Sekularizem namreč ne izhaja iz teorije, ampak iz prakse – preko verbalnega nasilja hoče ustvariti novo *de facto* stanje, kateremu bo nato sledila uveljavitev *de iure*. Zato je osvetlitev problema svobodnega izražanja verskega nauka še toliko nujnejša. Ideologija sekularizma namreč izhaja iz nepreverjene premise, ki trdi, da so нравnostna prepričanja, ki temeljijo na verskem nauku, zgolj in samo nerazumsko pobožnjakarstvo. Sekularisti želijo svojo izključujočo ideologijo vsiliti vsem, ki se z njimi ne strinjajo, posebej kristjanom, ki jih dojemajo za svoje največje sovražnike.

Key words: demokracija, ustava, svoboda vere, krščanstvo, sekularizem

Freedom of Expression of Christian Doctrine in Public Life

Abstract: Active democracy presupposes people with high moral upbringing. For that it needs religion which teaches absolute moral laws, independent from place, time, or any other circumstance. Democracy without morally educated people could lead to tyranny of the masses, when people vote to execute Socrates, to sacrifice Iphigenia, to crucify Christ. In public space we observe strengthening of the ideology of exclusivist secularism, whose goal is not only to take legitimate part in the public dialogue, but to exclude others from having any part in it. Secularism does not adhere to any form of dialogue, but rather violently seeks to create new facts on the ground, and from facts draw theories it requires. It is therefore important to shed light on this fundamental human right, which is the freedom of religious expression. Namely, ideological secularism is funded upon unverified premise that moral convictions, based on religious beliefs, are nothing more than irrational bigotry. In believing so, they are forcing their ideology upon everyone that does not hold their beliefs, especially upon Christians, their supposed archenemies.

Key words: democracy, constitution, freedom of religion, Christianity, secularism

Uvod

»Kristjani se od drugih ljudi ne razlikujejo zaradi svojega domovanja, tudi ne zaradi posebnega jezika ali nenavadnih običajev. Ne stanujejo v ločenih naseljih in ne govorijo

svojega narečja. Tudi sicer nimajo nenavadnih življenjskih navad. Živijo na zahodu in tudi na vzhodu, kot se je pač pripetilo vsakomur med nami. Prilagodijo se temu, kar je kje v navadi. Vendar pa v skupnosti živijo tako, da jih vsi občudujejo in nadvse spoštujejo. Kristjani sicer živijo v svoji domovini, vendar tam živijo kot tujci. V vsem sodelujejo s someščani, vendar kot ljudje, ki samo potujejo skozi mesto. Tujina jim je domovina in domovina jim je tuja. Kot vsi imajo tudi kristjani človeške slabosti, vendar človeškim slabostim ne dovolijo, da bi jim gospodovale. Živijo na zemlji, vendar vedo, da so državljani neba. Spoštujejo veljavne zakone in storijo celo več, kot zakoni zahtevajo. Kristjani živijo kot navadni ljudje, vendar jih mnogi ne razumejo. Žalijo njihovo čast in jih sramotijo, oni pa druge spoštujejo.« (Wolff 2006, 54–55)

Pomen ali smisel svobode vere nam podaja Zakon o mednarodni verski svobodi. Svoboda vere je: »naša prva svoboda, postavljena v Prvem amandmaju, del naše zgodovine in istovetnosti svobodnega naroda«; »bistvena človekova pravica, priznana s strani mednarodnega prava in s pogodbami«; »nujna sestavina zunanje politike našega naroda in zaveza braniti demokracijo in svobodo v svetu«; »življenjska sestavina narodne varnosti, ključna pri zagotavljanju mirnejšega, uspešnejšega in trdnjega sveta«. (United States Commission on International Religious Freedom 1998; George 2014)

Komisija Združenih držav o mednarodni verski svobodi na svoji predstavitveni spletni strani glede svobode vere zatrjuje: »V samem bistvu verske svobode je pravica do svobodnega mišljenja, da po vesti verujemo ali ne, da to, kar verujemo,

na zunaj živimo, miroljubno in brez strahu.« (United States Commission on International Religious Freedom 2018)

Vpliv krščanske civilizacije

Britanski premier James Cameron je v jubilejnem letu ob 400. obletnici prevoda Svetega pisma kralja Jakoba v svojem govoru izpostavil izredni prispevek krščanstva za britansko civilizacijo: »Od človekovih pravic in enakosti do naše ustavne monarhije in parlamentarne demokracije, od vloge Cerkve v prvih oblikah socialnega skrbstva do mnogih socialnih projektov iz verskih nagibov, je Sveto pismo spodbujalo k delu vernega človeka skozi vso zgodovino in ga še danes spodbuja k temu. /... / Smo krščanska dežela. In ne smemo se bati tega tudi povedati. /... / Sveto pismo je pomagalo dati Britaniji sistem vrednot in nraavnih norm, ki tvorijo današnjo Britanijo. Vrednot in nraavnih norm, za katere se moramo zavzemati in jih braniti. Alternativna nraavnostna nevtalnost za nas ne sme biti sprejemljiva možnost. Ne da se boriti proti nečemu z ničimer. Če se ne zavzamemo za nič, se tudi braniti ne moremo pred ničimer. /... / Prav kakor sta jezik in kultura prežeta s Svetim pismom, velja to tudi za politiko. Vpliv Svetega pisma lahko zasledimo skozi vso politično zgodovino, kar pa je pogosto spregledano. Zgodovina in sam obstoj ustavne monarhije v veliki meri izvira iz Svetega pisma, v katerem so kralji maziljeni in posvečeni z Božjo avtoriteto in v katerem je jasen poudarek na spoštovanju kraljeve oblasti in potrebi po vzdrževanju političnega reda. Jezus je rekel: ‚Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega.‘ (Mt 22,21) A vendar dajejo judovsko-krščanske korenine Svetega pisma hkrati osnovo tudi za nasprotovanje in za razvoj naše svobode in demokracije. Tora je postavila prve

omejitve kraljevi oblasti. In vednost, da je Bog ustvaril človeka po svoji podobi, je postavila popolnoma nove temelje prizadevanja za človekovo dostojanstvo in enakopravnost. V antičnem času je bila enakopravnost ljudi nepredstavljiva. V Atenah, na primer, je bila polnost in enakost pravic omejena na odrasle in v svobodi rojene moške. Ko pa je prav vsak posameznik povezan z močjo, ki je nad vsemi nami, in ko je vsako človeško bitje enakega in neskončnega pomena, ustvarjeno po Božji podobi, dobimo nerazrušljiv temelj za enakopravnost in človekove pravice. Temelj, zaradi katerega je bilo Sveto pismo na čelu pojava demokracije, ukinitve sužnosti in emancipacije žensk, četudi ni vsako cerkveno občestvo tega vedno razumelo. /... / Podobno je Sveto pismo dalo osnovni vpliv na stvaritev prve države blaginje. V Matejevem evangeliju pravi Jezus, da kar koli so ljudje naredili ‚tem najmanjšim bratom‘, so naredili njemu. Kakor je v preteklosti Cerkev vplivala na gradnjo bolnišnic, ustanovitev karitativnih ustanov, nahranitev lačnih, zdravljenje bolnih in dajanje zavetja revnim, so danes na veri utemeljene skupine državljanov v srcu sodobnih človekoljubnih naporov. /... / Skupno je v tej deželi skoraj trideset tisoč dobredelnih organizacij, utemeljenih na veri, da ne omenimo na tisoče ljudi, ki se izpostavijo kot posamezniki, družine, skupnosti, organizacije in tudi cerkve, in delajo izredne stvari, s katerimi gradijo večjo, močnejšo, bogatejšo in radodarnejšo družbo.« (Cameron 2012, 10–13)

Preganjanje kristjanov do milanskega edikta

Katekizem Katoliške Cerkve opozarja, da je vsak človek edinstvena oseba, ki ima pravico, da svoje npravnostne odločitve sprejema »po vesti in v svobodi«. Nihče ga nima pravice

siliti, da bi ravnal v nasprotju s svojo vestjo, niti se ga ne sme ovirati, ko hoče ravnati po svoji vesti, »zlasti v verskih zadevah«. (KKC 1993, tč. 1782) Cerkev ve, o čem govori, saj je bil njen ustanovitelj preganjan, obsojen in umorjen na osnovi političnega konstrukta, ko so se določeni verski (Veliki zbor) in politični voditelji (rimski guverner Poncij Pilat) v strahu za svojo oblast – in z njo povezano čast, slavo in denar – odločili, da žrtvujejo nedolžnega človeka. (Jn 11,47-50) Pomenljiv za vprašanje verske svobode v družbi je dogodek, o katerem beremo v Apostolskih delih, ko so pred Veliki zbor pripeljali apostole z očitkom, da so ti »Jeruzalem napolnili s svojim naukom«. Apostoli s Petrom na čelu pa so jim odgovorili, da je treba Boga bolj poslušati kakor ljudi. Gre očitno za primer verske nestrpnosti v družbi, kjer je vodilna ena religija, katere voditelji hočejo iz strahu pred izgubo lastne veljave zatreti vse ostale. Pismo poroča, kako so besede apostolov udeležence zbora tako razsrdile, da so jih hoteli »pobiti«. Iz zbora pa je vstal ugleden farizej in učitelj postave z imenom Gamaliel, ki je ostale člane skušal pomiriti z razumskimi argumenti: »Možje Izraelci, dobro preudarite, kaj nameravate narediti s temi ljudmi! Pred časom se je dvignil Tevdá, ki se je izdajal za nekaj posebnega in je imel kakih štiristo privržencev; ubili so ga in vsi, ki so mu zaupali, so se razkropili in izginili. Za njim se je v času ljudskega štetja dvignil Juda iz Galileje in potegnil ljudstvo za sabo; tudi tega so ubili in tisti, ki so mu zaupali, so bili razkropljeni. In zdaj vam pravim: roke proč od teh ljudi in izpustite jih! Zakaj če sta njihov načrt in njihovo početje od ljudi, bosta propadla; če pa izhajata od Boga, jih ne boste mogli uničiti, temveč se boste znašli v boju proti Bogu.« (Apd 5,35-39) To pot jih je Gamalielova razumna argumentacija prepričala, da so jih izpustili. A to je bila izjema, ki potrjuje pravilo, da razumski argumenti (četudi izhajajo iz stvarnosti), ko gre za ohranitev oblasti in z njo povezanih

privilegijev, v večini primerov ne zaležejo. To se je pokazalo že kmalu zatem, po izvolitvi sedmih diakonov Cerkve, ko so proti enemu izmed njih, Štefanu, naščuvali ljudstvo, da so ga »zgrabili in odvlekli pred Veliki zbor«. »Privedli so krive priče« in po kratkem zaslišanju je bil obsojen na smrt.

Savel, poznejši sv. Pavel, je bil eden izmed teh, ki je s pooblastilom velikih duhovnikov (članov Velikega zbora) preganjal prvo Cerkev in bil navzoč tudi ob usmrtitvi Štefana (prvega mučenca). Po svojem lastnem pričevanju je preganjanje na podlagi vere izvajal zato, ker je bil povsem prepričan, da s tem služi Bogu in da opravlja dobro delo za Boga. (Apd 26,9-11) Pri tem postane jasno, kako lahko človeku notranji glas vesti povsem zatemnijo strasti in ideologija, včasih do te mere, da sam sebe ni več zmožen spraviti na pravo pot. Nič pa ni nemogoče Bogu (Lk 1,37), ki je osebno posegel v Savlovo življenje. Savel kralju Agripi pripoveduje o svojem srečanju z Bogom, medtem ko je s pooblastilom velikih duhovnikov potoval v Damask: »Na poti tja sem opoldne zagledal luč, o kralj, svetlejšo od sončne svetlobe, ki je z neba posijala čezme in čez moje sopotnike. Vsi smo popadali na tla in zaslišal sem glas, ki mi je v hebrejskem jeziku govoril: ‚Savel, Savel, zakaj me preganjaš? Težkó ti je, da se upiraš óstnu.‘ Vprašal sem: ‚Kdo si, Gospod?‘ Gospod pa je rekel: ‚Jaz sem Jezus, ki ga ti preganjaš.‘« (Apd 26,13-15) Preganjalci kristjanov vseh časov bi morali upoštevati vsaj dva odlomka iz Svetega pisma. Najprej zgoraj omenjeni nagovor velikega duhovnika Gamaliela Velikemu zboru, ko je svaril, da se krščanstva, če je od Boga, ne bo dalo uničiti, temveč se bodo njegovi preganjalci »znašli v boju proti Bogu«. Nato pa odlomek, ki govori o spreobrnjenju apostola Pavla, ko mu je Jezus izrecno povedal, da s tem, ko preganja kristjane, v resnici preganja Boga samega. Jezus je preganjanje kristjanov

(njegovih učencev) napovedal že prej in večkrat. Obenem pa jim je zagotovil, da bo ostal z njimi in da jim je z njim zagotovljena končna zmaga: »Na svetu imate stisko, toda bodite pogumni: jaz sem svet premagal.« (Jn 16,33)

Leto 2013 obeležuje 1700. obletnico milanskega edikta. Flavij Valerij Konstantin – Konstantin I. Veliki – je bil rojen v Nišu v današnji Srbiji kot sin rimskega častnika in matere po imenu Helena. Njegov oče je bil imenovan za cesarja, a je kasneje odstopil. V tem času je bilo rimsko cesarstvo po načrtu cesarja Dioklecijana razdeljeno med štiri cesarje (tetrahija), kar pa se je kmalu izkazalo za nerealistično. Trije cesarji (Maksencij, Sever, Galerij) so se med seboj kmalu zapletli v spore, ki so prerasli v vojno; cesar Konstantin, ki je imel najboljšo vojsko, se v spore ni mešal, ampak je v tem času ostal v provincah. Po smrti Galerija, ki je bil sam hud preganjalec kristjanov, se je Maksencij obrnil proti Konstantinu; ta je zato leta 312 z veliko manjšo, a boljšo vojsko vkorakal v Italijo, kjer je dosegel pomembno zmago pri Veroni ter to mesto oblegal in ga zasedel. Potem se je obrnil proti Rimu, kjer je, kakor sv. Pavel na poti v Damask, doživel prikazen Jezusa Kristusa, ki mu je pokazala neki znak in dejala »V tem (znamenju) boš zmagal« (gr. *touto nika*). Ta znak sestavljata začetnici X (chi) in P (rho), torej Kristus (odrešenik, mesija) v grščini (*Hristos*). Konstantin si je ta znak privzel za cesarski prapor z imenom Labarum. Vsa vojska, čeprav pretežno poganska, pa si je ta znak naslikala na ščite.

28. oktobra 312 sta se vojski srečali v bližini Milvijskega mostu čez Tiber, kjer je Maksencijeva vojska doživela popoln poraz in tudi sam tiran je končal v Tiberi. V zahvalo za zmago, ki mu jo je podelil »Bog kristjanov«, je cesar Konstantin I. izdal odlok (milanski edikt, 313), ki je predvideval strpnost

do krščanske vere. Novo pridobljena svoboda je krščanstvu omogočila, da se je razmeroma neovirano in hitro, tudi zaradi urejenega sistema rimskih cest, širilo po vsem rimskem cesarstvu in onkraj njega. Pomembno je poudariti, da ta odlok krščanske vere ni naredil za uradno vero rimskega cesarstva, ampak je kristjanom le dal svobodo do izpovedovanja vere v zasebnem in javnem življenju, kar po analogiji zapoveduje tudi Ustava Republike Slovenije (URS) v 41. členu, ki govori o svobodi vesti. Ta cesarski odlok brez dvoma predstavlja vzor vsem zakonom, ki ščitijo temeljne človekove pravice in svobosčine, ki so v modernem pravu zagotovljene z različnimi mednarodnimi pogodbami in ustavami posamičnih držav. Od vseh Dioklecijanovih tetarhov je ostal le še Licinij, ki je poprej premagal Maksimina Daio, pogankega tirana, ki je nadaljeval s preganjanjem kristjanov. Tako je od vseh Dioklecijanovih tetarhov ostal le še Licinij, ki je z izdajstvom prisilil Konstantina v ponovno vojno. Vojski sta se tako 3. julija 324 srečali pri Adrianoplu, kjer je Konstantin gladko zmagal in tako postal edini cesar celotnega rimskega cesarstva. Po tej zmagi krščanstvo dejansko začne postajati prevladujoča in vodilna vera v celotnem rimskem cesarstvu, po vsej Evropi in vsem svetu do današnjih dni. (New Advent 2018, s. v. »Constantine the Great«)

Demokracija in svoboda krščanske vere

Deklaracije in konvencije Organizacije združenih narodov (OZN) so nastale s skupnim prizadevanjem vseh narodov sveta. Razlaga pozitivnega korpusa človekovih pravic ni mogoča brez upoštevanja verske in kulturne istovetnosti narodov, ki so sodelovali pri oblikovanju pozitivnega mednarodnega prava. Papež Janez Pavel II. glede omembe

judovsko-krščanskih korenin v preambuli ustave Evropske unije pravi, da Evropa empirično preverljivo temelji na kulturni, civilizacijski in pravni judovsko-krščanski podstati. Ta pomeni njeno istovetnost, njeno dušo. Danes so po ustavi katoliške države Dominikanska republika, Malta, Costa Rica, Liechtenstein in Monako. V naštetih državah ločitev med Cerkvijo in državo ne obstaja, zato so katoliški prazniki obenem tudi državni prazniki. Judovska skupnost v Sloveniji je poudarila vlogo »vere kot družbenega lepila, ki posameznike umešča v družbeni red, mu odreja disciplino, omejitve in zapovedi zato, da bi družba v celoti trajnostno delovala in se s tem ohranjala. Odsotnost tega veziva pelje civilizacijo v pogubo, nadomeščanje religijskih obredov s potrošniškimi obredi v nakupovalnih centrih pa je klavrna slika evropske prihodnosti.« (Upravni odbor Judovske skupnosti Slovenije 2012) Odkar se je v svobodnih demokratičnih družbenih ureditvah sodobne Evrope zasidrilo prepričanje, da religiozne zadeve ne sodijo pod državno okrilje, mora biti država v pogledu religije in svetovnega nazora nevtralna. Nevtralnost države do verskih skupnosti pomeni, da država posameznikom zagotavlja svobodno izvrševanje verskega prepričanja in da v razmerju do verskih skupnosti načeloma nobeni ne daje prednosti pred drugimi. Dejansko pa država upošteva dejstvo, da Evropa civilizacijsko izhaja in stoji na trdnih in nespremenljivih temeljih judovsko-krščanske civilizacije, njenih načelih ter pridobitvah.

Katoliška teorija družbene pogodbe tradicionalno sprejema monarhijo kot idealno obliko vladavine, če le državni poglavar s svojim ravnanjem ne škoduje javnemu dobremu, saj je naravno pravo hkrati pravo božjega kraljestva, ki je monarhija. Vsi posamezniki imajo pravico do legitimne obrambe svojega življenja in premoženja, a le država ima

pravico hudodelce kaznovati. Oblast kaznovati izhaja od Boga, ki jo je zaupal celotni skupnosti, ki jo izvršuje po svojih predstavnikih glede na obliko vladavine v monarhiji ali republiki. Kar zadeva politični sistem, je dandanes najbolj razširjena oblika predstavniška demokracija, ki temelji na predstavnikih vsega ljudstva, ki so izvoljeni (republika) ali se njihova oblast deduje (monarhija). Ko je tako vzpostavljena določena oblika vladavine, ljudje oblastnikom, ki so jim podelili oblast, določijo tudi pogoje in meje njihovi oblasti. Vladar na oblasti je v vsakem primeru dolžen, da služi skupnosti in da si z božjo pomočjo prizadeva za njeno dobrobit. Vladarji, ki te norme resno kršijo, so označeni za tirane in se jim podaniki lahko legitimno uprejo. Ker ima upor proti zakonitemu vladarju vedno globlje vzroke (vladar si z zlorabo od Boga dane oblasti to oblast zapravi) in posledice, so se nekdanji podaniki po nasvet najprej obrnili na papeža. Papež je presodil, ali odpor izvira iz upravičenih razlogov ali zgolj namernega vnašanja nereda v družbo – šele potem je lahko dal svojo privolitev za menjavo vladarja.

Britanski premier David Cameron je v prej omenjenem govoru poudaril, da je krščanstvo v njegovi deželi živo in zdravo. Tudi v svetu je delež svetovnega prebivalstva, ki pripada največjim verstvom, narastel z dveh tretjin na skoraj tri četrtine in še naprej raste. Na Kitajskem je po predvidevanjih že okrog osemdeset milijonov kristjanov, torej več kot članov komunistične partije. »Margaret Thatcher je nekoč dejala, da smo narod, katerega ideali so utemeljeni na Svetem pismu. Odgovornost, trdo delo, dobrodelnost, sočutje, skromnost, požrtvovalnost, ljubezen, ponos pri delu za skupno dobro in izpolnjevanje družbenih obveznosti, ki jih imamo drug do drugega, do svojih družin in do skupnosti – to so vrednote, ki jih cenimo in varujemo. Da, to so krščanske vrednote. In

naj nas ne bo strah tega priznati. Hkrati pa so to vrednote, ki nas nagovorijo prav vse – ljudi katerekoli vere. In prepričan sem, da se moramo zanje zavzeti in jih braniti. Tisti, ki temu nasprotujejo, se ponavadi zavzemajo za sekularno nevtralnost. Trdijo, da z govorjenjem o tem, da smo krščanska dežela, nekako ponižujemo druge vere. In da je edini način, da ne žalimo ljudi, ta, da se ne izrekamo o njihovem obnašanju. Mislim, da so te trditve globoko zgrešene. In jasno stališče o tem je popolnoma temeljno za to, kdo smo, za kaj se zavzemamo in kakšno družbo si prizadevamo zgraditi.« (Cameron 2012, 14)

»Prvič, tisti, ki pravijo, da krščanska istovetnost naše dežele ponižuje druge vere, enostavno ne razumejo, da je ljudem lažje verovati in živeti druge vere, ko je Britanija ponosna na svojo krščansko istovetnost. Mnogi ljudje mi pravijo, da je mnogo lažje biti jud ali musliman tu v Britaniji kot v sekularni državi, kot je Francija. Zakaj? Zato, ker strpnost, ki jo zahteva krščanstvo naše družbe, zagotavlja več prostora tudi za druge vere. In ker mnoge vrednote krščanske dežele priznavajo tudi ljudje drugih ver in tudi ljudje brez vsake vere. Drugič, tisti, ki zagovarjajo sekularno nevtralnost, ne morejo razumeti posledic take nevtralnosti ali vloge, ki jo lahko ima vera, da ljudem pomaga vzdrževati nravni zakon. Bodimo jasni. Vera ni niti potrebni niti zadostni pogoj za nrvnost. Obstajajo kristjani, ki se ne držijo nobene nrvnosti, in obstajajo ateisti in agnostiki, ki nrvnost imajo. A za ljudi, ki imajo vero, je le-ta lahko dobrodošla vzpodbuda v pravi smeri. In najsi bo navdihnjena z vero ali ne – ta smer, ta nrvni zakon ima velik pomen. Najsi se ozremo na nemire prejšnje poletje, finančni zlom in škandale s povrnitvijo stroškov, ali še vedno trajajoče teroristične grožnje islamskih ekstremistov po svetu, je jasno, da nrvnostna nevtralnost

ali pasivna strpnost ni pravi odgovor na te izzive. Zavračanje govorjenja resnice o obnašanju, o nravnosti je pravzaprav pomagalo povzročiti nekatere družbene probleme, ki ležijo v srcu brezpravja, ki smo ga videli v nemirih. Odsotnost vsake prave odgovornosti ali npravnega zakona je dovolilo bankirjem in politikom obnašanje brez ozira na ostalo družbo. In ko pridemo do zoperstavljanja nasilnemu ekstremizmu, je skoraj zastrašujoča pasivna toleranca verskega ekstremizma omogočila, da so se ločene skupnosti vedle na načine, ki so v popolnem nasprotju z našimi vrednotami, ni le omejila tega ekstremizma, ampak mu je omogočila rast in razvoj v očrntivi velikih verstev, ki jih ti ekstremisti zlorablajo v svoje namene.« (Cameron 2012, 14–15)

Dr. Newport v svojem delu *Z Bogom je vse v redu – prihodnost religije v Ameriki* (Newport 2012) zagovarja, da je poglobljena razlika med sedanostjo in polpreteklostjo v izražanju religijskega prepričanja, ne toliko v padcu verskega prepričanja oz. zmanjšanju obiskovanja verskih obredov. Donedavna so ljudje, ko jih je kdo vprašal po njihovi verski pripadnosti, odgovorili jasno in nedvoumno (če ne drugače, so navedli družinsko oz. tradicionalno pripadnost). Trenutno stanje pa je, da se okoli osemnajst odstotkov ljudi ne opredeljuje za pripadnika katere koli vere (v raziskavo dr. Newporta je bilo zajetih čez milijon Američanov). Avtor ta podatek pripisuje ne toliko upadu verske prakse, marveč temu, da se ljudje danes ne opredeljujejo več po družinski tradiciji ali vzgoji, temveč po svojem osebnem, notranjem prepričanju, medtem ko je v preteklosti veliko večjo vlogo igrala družinska tradicija ne glede na osebno prepričanje. Odstotek katoliškega prebivalstva se je obdržal na isti ravni (triindvajset odstotkov), kar je v znatni meri prispevek imigracije iz srednje in južnoameriških držav. Znatno povečanje neverujočih pa se je zgodilo

na račun protestantskega prebivalstva, ki (poleg drugih vzrokov) ni doživelo imigracijskega priliva. Zanimiv podatek je, da je med verujočimi več kot devetdeset odstotkov pripadnikov katere od krščanskih religij – navkljub priseljevanju iz azijskih, pa tudi arabskih držav, ki večinsko niso krščanske. Avtor v knjigi omenja zanimivo povezavo med vernostjo in blagostanjem (zadovoljstvo, sreča, telesno zdravje), kar temelji na množici znanstvenih raziskav. Znanost je empirično dokazala, da se s poglobljanjem človekove vere povečuje tudi njegovo blagostanje. Avtor namiguje, da bi se s povečanjem števila vernikov povečalo tudi splošno blagostanje v državi, kar implicitno pomeni nižjo kriminaliteto, nižanje stroškov zdravstvene blagajne ipd. Avtor zagovarja tudi stališče, da se pomen religije v svetu povečuje in se bo še povečeval. Prvič, priča smo večanju konfliktov po svetu, ki so praktično vsi vsaj deloma religijsko pogojeni oz. ima religija v njih pomembno vlogo, tudi pri njihovem reševanju. V zahodnem svetu, ki ga zaznamuje večanje odstotka starejšega prebivalstva, moramo pričakovati povečanje zanimanja za religijo – bližina smrti namreč budi zanimanje ljudi za življenje po njej.

Namesto sklepa: sekularizem in izražanje vere

Argument, ki ga uporablja totalitarni sekularizem, je multikulturni pluralizem. Vsi verski simboli morajo izginiti iz javnosti, ker da žalijo verska čustva drugih religij oz. zapostavljajo druge religije na račun ene. Zanimivo pri tem je, da niso verniki posamezne religije tisti, ki se pritožujejo nad simboli drugih religij v javnosti. Praviloma so sekularisti tisti, ki jih motijo religijski simboli oz. izražanje verskega prepričanja v javnosti. Načelni pluralizem je ideologija kot vsaka druga,

totalitaren pa postane v trenutku, ko začne sebe razglašati za edino sprejemljivega in s tem zanika pravico drugim, da svobodno zagovarjajo svoje načelno prepričanje, kar je temelj demokratičnega dialoga. To dobro ponazori primer iz mesta Santa Monica (ZDA), ki je tradicionalno ob božiču postavljalo jaslice na javni površini, vse dokler ni to začelo motiti pripadnikov totalitarnega (ki hoče zasesti vse površine) sekularizma oz. načelnega, ideološkega (totalitarnega) pluralizma. Zahtevali so pravico, da jim tamkajšnja oblast dovoli postaviti svojo inačico jaslic – dovoljenje so dobili. Postavili so torej table in napise s parolami o božiču kot mitu, neobstoju Boga, kar pa je trajalo samo eno leto. Ugotovili so namreč, da laž, postavljena nasproti Resnici, preprosto ne vzdrži, zato pred njo ali zbeži ali pa jo skuša uničiti. Notranji odziv človeka, ki živi v laži, je, da pred resnico beži, saj je ne prenaša v njeni navzočnosti, kakor Adam in Eva, ki sta se skrila pred navzočnostjo absolutne Resnice, ker sta vedela, da sta naga. (1 Mz 3,10) Ker iz položaja *de iure* izvira položaj *de facto*, je *de iure* (teoretični) pluralizem enako *de facto* totalitarizem, saj zatira edinstvenost posameznika: (pluralizem) + (pluralizem) + (pluralizem) = diktatura pluralizma. Medtem pa je *de facto* (praktični) pluralizem enako demokraciji: npr. (katoličan) + (musliman) + (protestant) + (hindujec) + (ateist) = demokracija. Toda slednji primer pomeni, da mora demokratična država svobodo vesti v različnosti zakonsko priznati.

Sekularist oz. načelni, ideološki pluralist se dobro počuti samo v ozračju, ki je popolnoma tuzemsko (imanentno) in izpraznjeno simbolov, ki označujejo presežnost (transcendenco). Kakršenkoli simbol, ki bi predstavljal resnično presežno avtoriteto, se mu upira – biti hoče namreč gospodar samega sebe in gospodar svoje volje. Največji odpor čuti do simbola Norme, ki ureja in sankcionira ne samo njegovo zunanje

delovanje, ampak celo notranje. Tukaj se nam nenehno postavlja vprašanje, zakaj se tisti ljudje, ki hočejo na vsak način Boga izključiti iz javnosti, ne vprašajo po objektivni resničnosti njegovega obstoja: »Hočem vedeti resnico – ne tisto, kar bi si sam trenutno želel, ampak kar je objektivno res ne glede na vse po načelu: *Fiat iustitia pereat mundus.*« Nравnostni zakoni ne veljajo zato, ker tako zapoveduje Cerkev, marveč obratno, Cerkev jih zapoveduje prav zato, ker so resnični. Za iskanje objektivne resnice je vsekakor potreben pogum, tudi napor, a to je dolžnost človeka do samega sebe, saj ideala resnice in pravičnosti nista niti utvara niti dispoziitivno, ampak kogentno normativno navodilo, ki mora biti izpolnjeno. Ideala Resnice in Pravičnosti morata biti navzoča pri ustvarjanju in razlaganju pravnih virov – to velja tako za naravno kakor za pozitivno pravo.

Po slovenskem ustavnopravnem redu so država in verske skupnosti ločene (7. člen URS), obenem pa je vsem državljanom zagotovljena svoboda izražanja (39. člen URS) in svoboda vesti (41. člen URS), ki jamči svobodno izpovedovanje vere tako v zasebnem kakor tudi v javnem življenju. Ljudem ugajajo različne zvrsti glasbe, kulture in drugega. Ali bomo v imenu nevtralnosti države do svojih državljanov prepovedali koncert klasične glasbe na javnem prostoru samo zato, ker je del državljanov ne mara? Ali je izvedba klasičnega koncerta izraz nestrpnosti do pristašev narodno zabavne glasbe? Zahtevo po ločenosti verskih skupnosti in države moramo zato, da ne bi posegali v drugo ustavno pravico svobode vesti in izpovedovanja vere, razlagati ozko. James Madison (1751–1836), imenovan tudi oče ameriške ustave, je najbolj zaslužen za oblikovanje Prvega amandmaja k ameriški ustavi. V letih 1809–1817 je služboval tudi kot predsednik ZDA. Za njega ločitev religije in države pomeni dvoje: 1. da

ne bomo imeli državne cerkve, kakor je to primer v mnogih protestantskih (skandinavske dežele), pravoslavnih, muslimanskih in komunističnih državah (Kitajska); in 2. zahtevo po enakopravnosti vseh religij. V svojih razmišljanjih o verski svobodi Madison ugotavlja, da ne bo vedno mogoče potegniti takšne ločnice med religijo in civilno oblastjo, da do kolizije med njima sploh ne bi prihajalo. Kljub temu pa se je pred total(itar)nim prevzemom ene s strani druge ali proti njuni koruptivni navezi mogoče ubraniti tako, da se civilna oblast docela vzdrži vmešavanja v religijske zadeve – torej izven varovanja javnega reda in ščitenja zakonitih pravic ene skupnosti proti drugi. (Madison 1985, 237–238)

»Svoboda verskega prepričanja in prakse je univerzalna človekova pravica, izražena v številnih mednarodnih organih, vključno s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, v Mednarodnem dogovoru o državljanskih in političnih pravicah, v Helsinških sporazumih, v Deklaraciji Združenih narodov o odpravi vseh oblik nestrpnosti in diskriminacije na podlagi vere ali prepričanja, v Ustanovni listini Združenih narodov in v Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.« (United States Commission on International Religious Freedom 1998)

Ko govorimo o strpnosti do verskega prepričanja in izražanja vere, lahko omenimo francosko ustavo iz leta 1791. Ta ustava jo uveljavlja v pozitivnem smislu, ko vsakomur zagotavlja pravico, da izvaja svoj kult (versko bogoslužje). Značilna je razprava, ki se je v tedanji francoski skupščini razvila ob oblikovanju besedila. Ko je eden od poslancev menil, da bi bilo dovolj, če bi bili do nekatolikov le strpni, mu je ugovarjal Mirabeau. Zanj je bila strpnost premalo, saj je bila po njegovem verska svoboda tako sveta pravica, da se mu je beseda

strpnost, ki naj bi to poskušala izraziti, v tem pogledu zdela tiranska – oblast, ki ima moč za izražanje strpnosti, zadaja udarec svobodi mišljenja prav s tem, ko pravi, da je strpna, da torej nekaj trpi in podobno nečesa lahko tudi ne bi trpela. Diktatura relativizma, o kateri govori papež Benedikt XVI., pomeni, da v imenu »strpnosti« resnično strpnost uničujemo, odpravljamo. Primer: strpnost do tistih, ki pravijo, da je več resnic, obenem pa nestrpnost do tistih, ki pravijo, da je resnica ena sama. Strpnost ne pomeni strinjanja, strpnost pomeni ne strinjati se z nekom, a mu vendarle spoštljivo dopustiti, da obdrži svoje mnenje. Istočasno takšna strpnost omogoča skupno napredovanje v spoznavanju drugega in objektivne resničnost, ki vse presega. Resnice namreč nima nihče v posesti; Resnica je absolutna in je samozadostna. Resnična ljubezen je v resnici (Benedikt XVI. 2009), ljubezen brez resnice je zgolj osladnost. O »diktaturi strpnosti« govori tudi ljubljanski nadškof Stanislav Zore, ko pravi, da je takšna, s strani nasprotnikov evangelija (ne)razumljena strpnost, uporabljena za preprečevanje oznanjevanja evangelija. Pri tem navaja Jezusove besede: »Povem vam, če ti umolknejo, bodo kamni vpili.« (Lk 19,40)

Benedikt XVI. spoštovanje verske svobode prišteva k temeljnim človekovim pravicam, ki pripomorejo k mirnemu sožitju med narodi, ter poziva k njenemu ozaveščanju in širjenju: »V tem zgodovinskem trenutku postaja vedno bolj pomembno, da se ta pravica pospešuje ne le negativno, kot svoboda od – na primer od obveznosti in prisile glede izbire lastne vere –, marveč tudi pozitivno v njenih različnih oblikah, kot na primer svoboda za: izpovedovanje lastne vere, oznanjevanje in posredovanje njenega nauka; za opravljanje vzgojne in dobrodelne dejavnosti ter socialne pomoči, kar omogoča izpolnjevanje verskih zapovedi; da živijo in delujejo kot druž-

beni organizmi, urejeni po njim lastnih doktrinalnih načelih in institucionalnih smotrih. Žal pa se tudi v deželah starega izročila kristjani soočajo z vedno večjo versko nestrpnostjo zlasti do krščanstva in tistih, ki se oblačijo v skladu z načeli svoje vere.« (Benedikt XVI. 2012)

Delujoča demokracija predpostavlja ljudstvo, ki je visoko нравno vzgojeno, za kar potrebuje religijo, ki podaja absolutne нравne zakone, neodvisne od kraja, časa ali kakršnekoli druge okoliščine. Demokracija brez нравno vzgojenih ljudi vodi v tiranijo množic, ko ljudje glasujejo za usmrnitev Sokrata, za žrtvovanje Ifigenije, za križanje Jezusa. V javnem prostoru opažamo krepitev ideologije izključujočega sekularizma, katerega cilj ni zgolj legitimna udeležba v dialogu, ampak izključitev vseh drugih. Sekularizem namreč ne izhaja iz teorije, ampak iz prakse – preko verbalnega nasilja hoče ustvariti novo *de facto* stanje, kateremu bo nato sledila uveljavitev *de iure*. Zato je osvetlitev problema svobodnega izražanja verskega nauka še toliko nujnejša. Ideologija sekularizma namreč izhaja iz nepreverjene premise, ki trdi, da so нравnostna prepričanja, ki temeljijo na verskemu nauku, zgolj in samo nerazumsko pobožnjakarstvo. Ta trditev ni nekaj novega, v zgodovini se je pojavila že prevečkrat. Za Karla Marxa je bila religija »opij ljudstva« (*Opium des Volkes*) (Marx 1843/1844), Sigmund Freud, ki se je navdihoval pri Feuerbachu in Nietzscheju, pa je religijo dojemal kot prisilno nevrozo in otroški obrambni mehanizem (*Zwangsneurose und infantiles Abwehrverhalten*). Te teze, ki ponižujejo, smešijo in omejujejo bistveni del človekove osebnosti na nevrotično stanje njegove duševnosti, je sodobna znanost v celoti zavrnila. V prvi vrsti zato, ker religija, za razliko od pozitivizma, more edina dati zadovoljive odgovore na bistvena vprašanja človekovega obstoja: kaj je res, kaj je prav, kakšen je smisel in

namen zemeljskega življenja itd. Psihiater in psihoterapevt Raphael M. Bonelli (Univerza Sigmunda Freuda na Dunaju) je na te trditve odgovoril z izsledki znanstvene raziskave, ki je pokazala znaten porast duševnega zdravja v neposrednem sorazmerju z dejavno versko prakso. (Bonelli 2015)

Avrelij Avguštin pravi, da opazuje ljudi, kako gledajo na Cerkev govoreč, kako je tik pred tem, da propade, kako bo kmalu celo njeno ime izbrisano, kako tudi kristjanov kmalu ne bo več, ker da se je njihov čas iztekel. Vendar pa v trenutku, ko to govorijo, pravi Avguštin, »opazujem te ljudi umirati enega za drugim, Cerkev pa živi naprej«. Te besede je izrekel pred tisoč šeststo leti – lahko bi jih tudi danes.

Reference

Benedikt XVI. 2009. Caritas in Veritate. Der Heilige Stuhl. [Http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html](http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html) (pridobljeno 10. 10. 2018).

Benedikt XVI. 2012. Predigt von Papst Benedikt XVI., Peter- sdom, 24. Dezember. Der Heilige Stuhl. [Http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121224_christmas.html](http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121224_christmas.html) (pridobljeno 8. 10. 2018).

Bonelli, Raphael M. 2015. Psychiater: Glaube hat positive Wirkung bei psychischen Störungen. Kath.net. [Http://www.kath.net/news/51831](http://www.kath.net/news/51831) (pridobljeno 7. 10. 2018).

Cameron, David. 2012. Iz govora britanskega premierja Davida Camerona ob 400. obletnici prevoda Svetega pisma kralja Jakoba. Zrno: Interno glasilo slovenskih katoliških izobražencev 17, št. 1: 10–16.

George, Robert P.; Lantos Swet, Katrina. 2014. Why Religious Freedom Matters. Global Public Square. <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2014/01/16/why-religious-freedom-matters/> (pridobljeno 10. 10. 2018).

KKC – Katekizem Katoliške Cerkve. 1993. Prev. Anton Štrukelj. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.

Madison, James. 1985. James Madison on Religious Liberty. Ur. Daniel J. Boorstein, Robert S. Ally. New York: Prometheus Books.

Marx, Karl. 1843/1844. Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie, Einleitung. Stimmen der Proletarische Revolution. http://www.mlwerke.de/me/meo1/meo1_203.html (pridobljeno 10. 10. 2018).

New Advent Catholic Encyclopedia. 2018. s. v. »Constantine the Great«. <http://www.newadvent.org/cathen/04295c.htm> (pridobljeno 10. 10. 2018).

Newport, Frank. 2012. God is Alive and Well: The Future of Religion in America. New York: Gallup Press.

Wolff, Maria. 2006. Modrost očetov. Prev. Marko Urbanija. Ljubljana: Družina.

Sveto pismo. 2003. Študijska izdaja. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

United States Commission on International Religious Freedom. 1998. U.S. Department of State. International Religious Freedom Act. <https://www.state.gov/documents/organization/2297.pdf> (pridobljeno 10. 10. 2018).

United States Commission on International Religious Freedom. 2018. What we are/What we do. <https://www.uscifr.gov/about-uscifr/who-we-arewhat-we-do> (pridobljeno 10. 10. 2018).

Upravni odbor Judovske skupnosti Slovenije. 2012. Družina, št. 8, 18.

URS – Ustava Republike Slovenije. 2018. Zakonodaja.com. <https://zakonodaja.com/ustava/urs> (pridobljeno 10. 10. 2018).